

MUZEJSKI ČASOPIS

GORNJESAVSKI MUZEJ JESENICE IN MUZEJSKO DRUŠTVO
JESENICE

September 2015
Številka 2, Leto 25

PESTRO JESENSKO-ZIMSKO DOGAJANJE OD JESENIC DO RATEČ

Počitnice se iztekajo in z novimi močmi stopamo v jesen. V Gornjesavskem muzeju bomo poskrbeli, da dolgi zimski večeri ne bodo prav nič dolgočasni.

Poletje na Stari Savi zaključujemo na prvi šolski dan z zadnjo Torkovo kinoteko – pod lipo na Stari Savi bomo predvajali slovenski film Drevo, že zdaj pa vas vabimo, da sodelujete pri oblikovanju naslednje kinoteke preko ankete, ki bo dostopna na naši spletni strani.

Po počitnicah spet odpira vrata Galerija Kosova graščina. Najprej se nam bodo predstavile članice Likovnega društva Kranj, v novembru pa gostimo akademskega slikarja Aleksandra Brezlana.

V Liznjekovi domačiji v Kranjski gori bo na ogled razstava o Kozolcih, kulturni krajini in arhitekturi Zgornjesavske doline s terensko etnološko delavnico za otroke. Proti koncu leta pa se nam bo v Kranjski Gori, predstavil Pino Auber s svojimi lesenimi skulpturami.

Letošnji Dnevi evropske kulturne dediščine so posvečeni praznovanju, zato smo ob tem dogodku pripravili medgeneracijsko delavnico o godovanju in praznovanju rojstnega dne, ob zaključku medinstitucionalnega projekta Kako so včasih živeli pa pripravljamo razstavo o praznovanjih na Jesenicah. Na praznik svete Barbare se bomo odpravili do njene kapele na Stari rudni poti, izdelovali adventne venčke, z otroci okrasili novoletno drevesce. Vsak tretji torek v mesecu vabimo najmlajše na naše delavnice pod imenom Igrajmo se!

»Železarski« del je letos posvečen ženskam – delavkam železarne. Njim posvečamo razstavo, ki jo bomo odprli v začetku decembra v Ruardovi graščini na Stari Savi. Spremljala jo bodo predavanja, javna vodstva, muzejski večeri, delavnice ter literarni natečaj za otoke. Skratka za vse – stare, mlade, moške in ženske – se bo našlo kaj.

Podroben program našega muzeja si lahko ogledate v prilogi Muzejskega časopisa in na naši spletni strani www.gmj.si, spremljajte pa nas tudi na naši Facebook strani www.facebook.com/GMJesenice.

Špela Smolej Milat

Razstava v Ruardovi graščini od 3. decembra 2015 do konca leta 2016 DELAVKE ŽELEZARNE

Ko je Kranjska industrijska družba na Jesenicah in na Javorniku zgradila železarske obrate, je v njih zaposlila tudi ženske. Največ jih je delalo v žebeljarni in šamotarni. Med njimi so prevladovala samske ženske, vdove in matere samohranilke. Delež žensk se je znatno povečal med in po drugi svetovni vojni. Tovarna je poskrbela, da so redno dobivale dohodek, da so pri delu nosile zaščitna sredstva, obleko in dobile topel obrok. Preko dogodkov v tovarni so ženske nenazadnje stopale tudi v politično življenje v času, ko še niso imele volilne pravice. Povojna oblast je uzakonila aktivno in pasivno volilno pravico žensk in propagirala enakopravnost med spoloma. Kljub temu so bile ženske na volilnih listah in v političnih, oblastnih strukturah in gospodarstvu slabo zastopane. Le redkim je uspelo priti na čelo posameznih oddelkov jeseniške železarne. Razstava bo predstavila življenje in delo delavk železarne od prihoda na delo, delovnih razmer po posameznih obratih, dinamike zaposlovanja žensk, praznovanja dneva žena, do spominov, zanimivih predmetov in fotografij.

dr. Marko Mugerli

KOZOLCI V ZGORNJESAVSKI DOLINI, KULTURNA KRAJINA IN ARHITEKTURA

Poznate kozolce? Čemu so služili, kje so jih postavljali, koliko se jih je še ohranilo, ...?

Na podobna vprašanja vam bomo poskušali odgovoriti z novo razstavo, ki bo od 25. septembra v Liznjekovi domačiji v Kranjski Gori.

Kozolci v Zgornjesavski dolini so bili stoletja del kulturne krajine – stavbne dediščine in ljudske arhitekture, ki se je v zadnjih desetletjih močno spremenila. Avtor razstave dr. Domen Zupančič s Fakultete za arhitekturo nam odkriva drug - strokoven pogled in zanimivo predstavitev. Z razstavo odpiramo tudi problematiko izginjanja tovrstne dediščine in dediščino približujemo lokalni javnosti - krepimo zanimanje za našo kulturno krajino in arhitekturno dediščino.

Irena Lačen Benedičič

IZ VSEBINE

Stran 1

- Pestro jesensko - zimsko dogajanje od Jesenic do Rateč

- Kozolci v Zgornjesavski dolini, kulturna krajina in arhitektura

Stran 2

- Jesen v galeriji Kosova graščina

- Razposajeno v muzejskih hišah v občini Kranjska Gora

Stran 3

- Program Muzejskih večerov MDJ

- Kako so v Javorniškem Rovtu včasih živeli

- Pot polka Kranjskih Janezov med 1. svetovno vojno

- Kelti na Gorenjskem
- Koliščarji

Stran 4

- Spomnimo se prvih talcev

- Voščilo Dušanu

- Povabilo na jesenski izlet MDJ v Zgornje Posočje

- Izlet na Dugi otok

JESEN V GALERIJ KOSOVA GRAŠČINA

Gornjesavski muzej Jesenice je za galerijo Kosova graščina v drugi polovici leta 2015 pripravil pester razstveni program. Prva razstava v septembru nosi naslov Moč podobe (3.9. – 5.10.2015). Gre za skupinsko razstavo osmih akademskih slikark Likovnega društva Kranj. Predstavile se nam bodo Andreja Eržen, Kaja Urh, Irena Jeras Dimovska, Veronika Vesel Potočnik, Irena Gayatri Horvat, Klementina Golija, Milena Kafol in Jeseničanka Brina Torkar. Razstava bo ponudila vpogled v najaktualnejšo likovno produkcijo ustvarjalcev.

Zadnja likovna razstava (8.10. - 10.11. 2015) v tekočem letu pa nam bo predstavila likovno ustvarjanje akademsko izobraženega umetnika Aleksandra Brezlana, katerega umetniško delovanje, kot je zapisala v enem izmed razstavnih katalogov Tanja Mastnak, izhaja iz študijske prakse vizualnih komunikacij in se širi na področje risbe, slikarstva in pedagoškega dela s srednješolci. V osrednji jeseniški galeriji se nam bo predstavil s svojo najnovejšo umetniško produkcijo, med katero bodo razstavljena tudi njegova največja platna, ki ploskovno merijo tudi več kot 10 m².

Razstveni program nam ne samo odstira, ampak predvsem zastavlja aktualna umetnostna vprašanja, oziroma nas skuša prisiliti k kontemplaciji, s katero lahko oblikujemo osebno lasten pretanjen občutek duhovnega bogastva in uravnotežene lepote, najrazličnejših izrazov in tehnik. Lepo vabljeni na ogled predstavljenih razstav in se o vsem prepričajte tudi sami.

Aljaž Pogačnik

RAZPOSAJENO PO MUZEJSKIH HIŠAH V OBČINI KRANJSKA GORA

Vsako poletje v muzejskih hišah pripravimo poletne počitniške aktivnosti za vse starostne skupine naših obiskovalcev. V Liznjekovi hiši v Kranjski Gori so programi običajno vezani na stara obrtna in vsakodnevna znanja in opravila, v Kajžnkovi hiši v Ratečah na ročna dela in vaško življenje, v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani pa se posvetimo uživanju v naravi, hoji, opazovanju, raziskovanju in ustvarjanju, pa tudi dobri planinski hrani.

Kokodak z dvorišča pred Kajžnkovo hišo je bilo slišati v juliju. V tem času se je delavnic udeležilo 17 obiskovalcev. Ustvarjali smo na temo domačih živali in vmes obiskali eno od kmetij, kjer smo si še posebej pozorno ogledali vaško zanimivost – glasnega, zares lepega in ponosnega pava, ki je važno razkazoval svojo kočijo pred našimi radovednimi pogledi. Veliko potrpljenja in vztrajnosti je bilo potrebno pri sestavljanju pisanega petelinčka iz papirnih trakov. A se je splačalo, saj je bil končni izdelek zares truda vreden. Pujski, koze, psički so zaživeli tudi na naših majicah in verižicah. Res hvaležna in priljubljena tema za ustvarjanje. **Kekčeve ustvarjalnice v Liznjekovi hiši** niso navdušile samo otrok ampak tudi njihove starše, babice in dedke, turiste in domačine. Potekale so v avgustu, udeležilo se jih je 30 obiskovalcev, kar je v zadnjih petih letih največ. Vsak dan posebej smo pod vodstvom oskrbnika Silva spoznali del zanimivosti, ki se skrivajo v tej muzejski hiši. Ogledali smo si poslikano pohištvo, črno kuhinjo, skedenj in Kekčevo sobo in kar smo slišali, uporabili v delavnicah. Silvo nas je naučil sestaviti mlinček na Pišnici, domačin Toni Smolej nam je pripravil material za repliko lesene kripe, jaz pa sem poskrbela, da je po hiši mamljivo zadišalo po kruhu in da smo motive iz pohištva prenesli na lesene deščice. Obiskala nas je nekdanja oskrbnica in umetnica poslikave lesenih spominkov Nada Šalamon. Povedala nam je kar nekaj zanimivosti o tej stari tehniki ustvarjanja. Sem pa prepričana, da so udeleženci najbolj uživali pri sestavljanju kmečkega voza in kripe, predvsem otroci, ki so z velikim navdušenjem zabijali žebelje v les in v »mesenju« zares voljnega testa, iz katerega je vsak udeleženec oblikoval svojo žemljico ali platenko. Pa tudi pica, ki smo jo spekli s pomočjo kurjača Tonija, je vsem dobro teknila. Sobotni dopoldnevi v obeh poletnih mesecih so bili v **Slovenskem planinskem muzeju** skoraj prav tako živahni kot vrvež obiskovalcev po naših gorah. Osmih programov, kar smo jih pripravili, se je udeležilo kar 111 »planincev«. Programi so bili tematsko vezani na letošnje praznovanje 120. obletnice postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava. Zato smo seveda najprej spoznali zgodbo o njegovem nastanku, se oblekli v opremo prvih obiskovalcev Triglava in naših gora, skuhalo okrepčilno Aljaževo enolončnico, ki je bila v resnici čisto ta prav »ajmoht« in se vmes posladkali z okusno energijsko rolado v obliki čokoladnega bivaka. Seveda smo z umetniškim pristopom, v obliki kolaža, tudi sebe spremenili v »ta stare turiste«. Izdelali smo prav posebne slike kot spomin na obisk muzeja in Aljaževega stolpa. Stolp in drugi planinski motivi so pristali tudi na hrbtih naših majic. Z opazovanjem in odkrivanjem narave smo se srečali na pohodu ob Triglavski Bistrici do slapa Peričnik in do Kovinarske kočje v Krmi. Na obeh nas je spremljala večletna prostovoljka, biologinja, domačinka Saša Kramar iz Mojstrane. Vedno radi prisluhnemo njenemu poznavanju rožic in živalic. Je sploh kakšna, ki je ne pozna? Za adrenalinsko izkušnjo so že četrto leto poskrbeli alpinisti iz Alpinističnega odseka PD Dovje Mojstrana, planinska vodnica Vesna iz istega PD pa za potrebno seznanjenost z ustrežno pripravo na planinski pohod: opremo in kondicijo. Da je bil zaključek naših poletnih družbenj popoln, smo pripravili pravo planinsko regato z bogatim srečelovom in glasbeno spremljavo. V pristnem planinskem duhu je zanjo poskrbela ena od mamic, ki je s seboj prinesla kitaro.

Bilo je lepo, ustvarjalno, zabavno, raziskovalno in prijetno. Sodelovalo je veliko pomočnikov, katerim se za pomoč pri izvedbi iskreno zahvaljujem. Obiskalo nas je veliko »novincev« in veliko stalnih gostov. Vabim vas, da naše programe vse leto spremljate na naših spletnih straneh www.planinskimuzej.si in www.gmj.si, se jih udeležite in glas o nas kot veter ponese na čim več strani.

Natalija Štular, SPM

PROGRAM MUZEJSKIH VEČEROV MDJ

17. september: Nataša Kokošinek, Zdenka Torkar Tahir – Kako so v Javorniškem Rovtu včasih živeli

15. oktober: Mitja Kapus, Vinko Avsenak – Pot polka Kranjskih Janezov med 1. svetovno vojno

19. november: dr. Boštjan Laharnar – Kelti na Gorenjskem

17. december: dr. Peter Turk – Koliščarji

Muzejski večeri bodo v Kosovi graščini (2. nadstropje), Titova 64, Jesenice, ob 18. uri. Vabljeni tudi nečlani MDJ.

KAKO SO V JAVORNIŠKEM ROVTU VČASIH ŽIVELI

Projekt Kako so včasih živeli poteka že deset let. Do sedaj je izšlo devet brošur: Jesenice, Planina pod Golico, Vasi pod Golico, Blejska Dobrava, Murova, Hrušica, Slovenski Javornik, Koroška Bela in Javorniški Rovt, ki so jih spremljale razstave in power point predstavitve. Vsebina brošur je predstavljena tudi v digitalni obliki na portalih Jlib (Občinska knjižnica Jesenice) in slovenskem domoznanskem portalu Kamra, ki je povezan z evropsko digitalno knjižnico Europeana. V okviru projekta je v letu 2014 potekalo zbiranje spominskega in dokumentarnega gradiva v Javorniškem Rovtu. Na osmih srečanjih smo zbrali 30 prispevkov, ki jih je napisalo 27 avtorjev in so objavljeni v brošuri Kako so v Javorniškem Rovtu včasih živeli. Ob občinskem prazniku smo 17. marca letos odprli tudi razstavo v avli Občinske knjižnice Jesenice. Na muzejskem večeru bomo podrobneje predstavili zgodovino kraja in zgodbe iz Javorniškega Rovta.

Zdenka Torkar Tahir, GMJ in Nataša Kokošinek, Občinska knjižnica Jesenice

POT POLKA KRANJSKIH JANEZOV MED 1. SVETOVNO VOJNO

Junijski streli v Sarajevu so pred sto enim letom priklicali temne oblake nad Evropo, saj so nakopičene napetosti med svetovnimi velesilami že prej vzbujale slutnje o bližajočem se spopadu velikih razsežnosti. Veliki vojni se niso mogli izogniti niti Slovenci. Mesec kasneje so na sončno julijsko nedeljo izobešeni oglašali razglašali mobilizacijo in pozivali na naborna mesta v njihovih vojaških enotah. Največ so jih v raznih polkih avstro-ogrške vojske poslali v Galicijo, sedanjo Ukrajino in Poljsko, kjer so doživeli strahovit ognjeni krst. O njihovem trpljenju in pomanjkanjih največ govorijo njihovi spomini. Slovenske polke v sestavi avstro-ogrške vojske je vojna vihra odnesla na različna bojišča. Tako se je ljubljanski 17. pehotni polk, znan kot polk Kranjskih Janezov, po hudih, krvavih bojih v prostrani Galiciji preselil na soško fronto, nato pa vse do konca vojne nadzoroval frontno črto v gorah Južne Tirolske. Pripadniki polka so na svojih gorskih položajih zapustili številne objekte in spomenike tudi s slovenskimi napisi, ki so se ponekod dobro ohranili. Človek ima občutek, da ti ostanki še vedno pripovedujejo zgodbe vojakov, ko so tu preživljati težke trenutke daleč od svojih domačih. Slovenci so v cesarski vojski služili v različnih rodovih in enotah. Nekateri polki so zaradi večinskega deleža slovenskih fantov veljali za »slovenske«. Na oktobrskem muzejskem večeru nam bo slovenske polke, njihove poti, usode in junake predstavil g. Vinko Avsenak, g. Mitja Kapus pa bo prikazal utrinke s poti 17. pehotnega polka po Galiciji in Južni Tirolski, na katero se je po skoraj 100 letih podal z motornim kolesom.

V oktobrskem muzejskem večeru se bodo tako združili uradni zapisi iz zgodovinskih dokumentov, spomini slovenskih vojakov in stare fotografije s potopisi in fotografijami današnjega časa.

Mitja Kapus

KELTI NA GORENJSKEM

Kelti! Veličastno ljudstvo, ki je v mlajši železni dobi, tj. v zadnjih stoletjih pr. n. št. vladalo dobršnemu delu Evrope. Pogumni vojščaki, krvoločni lovci na glave in pustolovski bojevniki, ki so Aleksandru Velikemu priznali, da jih je strah zgolj tega, da bi jim padlo na glavo nebo. To je bolj ali manj stereotipna slika o Keltih, ki so jo ustvarili že grški in rimski pisci ter je trdno zasidrana še danes. Vendar sodobna arheologija in zgodovina prihajata do številnih novih ugotovitev in spoznanj, ki odpirajo kopico vznemirljivih vprašanj o keltskem času. Vemo, da Kelti niso bili enotno ljudstvo, temveč množica različnih ljudstev in plemen. Seveda so bili bojevniki, a vendar predvsem kmetje, trgovci in spretni rokodelci. Začeli so uporabljati poljedelska in druga orodja, ki jih uporabljamo še danes ter razvili zavidljivo raven kovaškega in metalurškega znanja. Tudi vznik prvih evropskih mest severno od Alp sledimo v protourbanistični zasnovi obzidanih keltskih opidumov.

dr. Boštjan Laharnar, Narodni muzej Slovenije

KOLIŠČARJI

V davni preteklosti, v mlajši kameni dobi ter v bakreni in bronasti dobi, so si ljudje na obrobjih jezer pogosto zgradili hiše na koleh, t.i. kolišča. V tem dolgem obdobju so kolišča značilna za prostor Ljubljanskega barja, a tudi za mnoge druge obrežne pokrajine vzdolž celotnega alpskega loka, v Italiji, Franciji, Švici, Nemčiji in Avstriji. Ob predstavitvi koliščarskih naselbin in njihovih prebivalcev se bomo vprašali o razlogih za nam danes tako nenavaden način gradnje. Podrobneje si bomo ogledali, kako so si predstavljali koliščarsko življenje prvi raziskovalci kolišč koncem 19. stoletja, kaj vemo danes o načinu življenja tedanjih prebivalcev Ljubljanskega barja, in tudi, kje ljudje vse do danes živijo na podoben način.

dr. Peter Turk

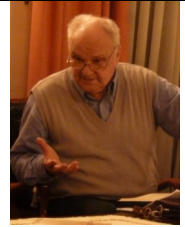

VOŠČILO DUŠANU PREŠERNU

Dolgoletni predsednik Muzejskega društva Jesenice je pred mesecem dni praznoval 80. rojstni dan.

Dragi Dušan, želimo Ti predvsem čim več zdravja, da boš tudi v prihodnje lahko ohranil dobro voljo in delovno vnemo za vse svoje konjičke in za premagovanje vseh težav, ki jih človeku prinese življenje. Roko pa Ti bomo stisnili na prvem muzejskem večeru v septembru!

Foto Mokrnk

Spomnimo se prvih talcev

Krajevna skupnost Javornik - Koroška Bela 4. septembra praznuje krajevni praznik v spomin na pet talcev, ki so bili leta 1941 ustreljeni na starem pokopališču na Koroški Beli. To so bili: 38-letni Franc Podgornik, 32-letni Franc Frelih, 29-letni Ludvik Stražišar, 27-letni Albin Šavli in 20-letni Karel Kragolnik.

Povabilo na jesenski izlet v Zgornje Posočje

V soboto, 10.10.2015, se bomo podali v Zgornje Posočje. Izlet bo namenjen odkrivanju zgodb in krajev, ki jih ni mogoče zaslediti med običajnimi obiski, za kar bo poskrbel Vinko Avsenak, ki že vrsto let raziskuje zgodovino in naravne lepote teh krajev. Rdeča nit izleta bo odkrivanje in spoznavanje sledi, ki jih je v teh krajih pred sto leti pustila Velika vojna.

Ob 7.00 uri bo avtobus odpeljal iz Radovljice proti Jesenicam. Pot nas bo vodila preko mejnega prehoda Rateče, skozi Trbiž do Rablja. Rudarsko mesto je bilo v času Prve svetovne vojne pomembno zaledno mesto, od koder je potekalo oskrbovanje enot v Posočju. Tu se je pričel tudi sistem utrd, ki jih je Avstro-Ogrska načrtovala in zgradila konec 19. stoletja kot obrambo pred novonastalim italijanskim združenim kraljestvom. Tako nas bo pot od Rablja preko Predela popeljala v Log pod Mangartom. Log pod Mangartom je znan po najlepše ohranjenem vojaškem pokopališču, kjer je tudi spomenik, ki ponazarja slovenskega vojaka v Prvi svetovni vojni. V neposredni bližini je tudi urejen muzej na prostem, ki prikazuje zgodovino Štolna, predora, ki povezuje Log z rabeljskim rudnikom. Sledi vojne nas bodo vodile v trdnjavo Kluže z gledališko predstavitvijo življenja vojakov, do muzeja na prostem na Ravelniku, ki je predstavljal zadnjo avstrijsko utrdbo pred Predelom in Vršičem. Izlet so bo zaključil z obiskom idilične vasi pod Krnom, Drežnice, kjer nas bo skozi zasebni muzej in bližnjo cerkev Srca Jezusovega popeljal domačin Mirko Kurinčič.

Prijavite se lahko pri Darki Rebolj (tel.: 031/787-363) ali na Muzejskih večerih - do zasedbe avtobusa. Ob prijavi je potrebno plačati akontacijo v višini 20,00 €.

Boštjan Omerzel

Izlet na Dugi otok

Čeprav poletja še ni konec, vas že sedaj vabimo, da skupaj preživimo nekaj junijskih dni (od 17. do 20.) prihodnjega leta na morju, zato vas vabimo na **Dugi otok**.

Prvi dan se bomo v zgodnjih jutranjih urah odpeljali do Zadra, kjer se bomo vkrcali na trajekt za Dugi otok. Vožnja do Zadra traja 6 ur s postanki na vsaki dve uri. Sledilo bo kosilo v hotelu, namestitev, prosto in večerja. **Drugi dan** se bomo po zajtrku z avtobusom odpeljali do Zaglave, kjer se bomo vkrcali na ladjo in se popeljali po znamenitem nacionalnem parku Kornati. Za kosilo bo poskrbljeno v naravnem parku Telaščica, kjer si bomo ogledali veličastne prepadne stene in slano jezero. **Tretji dan** si bomo vzeli prosto – za ogled Božave z okolico, ogled obale in tunelov z gliserjem ali kopanje bodisi na plaži ob hotelu, čarobnem zalivčku v bližini ali pa v Saharunu, ki je najlepša naravna plaža na Dugem otoku. **Četrty dan** se bomo po zajtrku odpeljali do trajekta, nato pa spet po avtocesti proti domu. Prispeli bomo v večernih urah.

Cena izleta: **215 €** (v ceno so všteti: prevoz z avtobusom, trajekt, 3 x poln penzion, pri obrokih brezalkoholna pijača iz šankomata ter pivo in vino, izlet na Kornate, vožnja z gliserjem, turistična taksa). Izlet se plača na avtobusu. Prijave in dodatne informacije: Darka Rebolj (031/787-363).

Zaradi potrditve termina prosimo, da se prijavite čim prej. Odpoved je do odhoda možna kadarkoli. Prisrčno vabljeni!

Ustanovitelji: MUZEJSKO DRUŠTVO JESENICE

Izdajata: MDJ in GMJ

Urednica: Majda Malenšek

Oblikovanje: Aleksandra Ažman

Naklada: 300 izvodov

Za člane MDJ je časopis brezplačen.